

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора економічних наук, професора, професора кафедри економіки та
цифрового бізнесу Державного університету економіки і технологій**

Васильчак Світлани Василівни

на дисертаційну роботу Желізко Юлії Михайлівни на тему:

**«Контроль за переміщенням товарів (технологій) подвійного
використання», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі
знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 071 Облік і
оподаткування**

Актуальність теми дисертації. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується стрімким технологічним прогресом, цифровізацією бізнес-процесів, ускладненням глобальних ланцюгів постачання та зростанням ролі високотехнологічних товарів, значна частина яких належить до категорії товарів (технологій) подвійного використання. Такі товари та технології можуть бути використані як у цивільних, так і у військових цілях, що зумовлює тісний зв'язок між економічним розвитком, національною безпекою та міжнародними зобов'язаннями держави у сфері нерозповсюдження.

Для України, яка протидіє збройній агресії та водночас реалізує курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, ефективний контроль за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання є одним із ключових елементів системи національної, економічної та оборонної безпеки. Наявні проблеми – фрагментарність інституційного середовища, недостатня координація між державними органами, обмежена залученість суб'єктів підприємництва до процедур контролю та недосконалість внутрішніх систем контролю – потребують комплексного наукового осмислення.

У цьому контексті дисертаційна робота Желізко Ю.М., спрямована на теоретико-методичне обґрунтування та практичне удосконалення контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання, є надзвичайно

актуальним і своєчасним, відповідає стратегічним пріоритетам держави в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота Желізко Ю.М. виконана відповідно до чинних вимог до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії. За структурою вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

Перший розділ має теоретико-методологічний характер: у ньому проаналізовано еволюцію експортного контролю, узагальнено міжнародні підходи до контролю за товарами (технологіями) подвійного використання, уточнено категоріальний апарат, розкрито зміст і взаємозв'язки понять «контроль», «експортний контроль», «товари (технології) подвійного використання», «внутрішня система контролю» тощо.

У другому розділі зосереджено увагу на інституційному середовищі контролю за товарами (технологіями) подвійного використання, проведено порівняльний аналіз підходів в Україні та за кордоном, визначено роль різних секторальних груп (державні органи, підприємства ОПК, експортери високотехнологічної продукції, банки, логістичні компанії), а також здійснено факторний аналіз впливу інституційних, економічних та організаційних чинників на ефективність контролю. Також розроблено багаторівневу аналітичну модель оцінювання ефективності контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання.

Третій розділ присвячено формуванню пропозицій щодо інституційної реформи (створення єдиного державного інституту у сфері контролю за озброєннями та ТПВ), удосконаленню внутрішніх систем контролю на підприємствах, а також залученню банківського сектору до процедур контролю.

Загалом структура дисертації є логічною, зміст розділів – узгодженим із поставленою метою та завданнями дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна. Ознайомлення з дисертаційною роботою дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані здобувачкою, є достатньо обґрунтованими та переконливими. Дисертантка широко використовує сучасні вітчизняні та зарубіжні джерела, міжнародні документи в сфері експортного контролю та нерозповсюдження, нормативно-правові акти України й ЄС, статистичні дані, матеріали підприємств і фінансових установ, результати експертних опитувань.

Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрактно-логічного методу) зі спеціальними методами – історичним аналізом, системним підходом, порівняльним аналізом, економіко-статистичними та економетричними методами (зокрема OLS-регресією), методом експертних оцінок, використанням коефіцієнта узгодженості Кендалла W, графічного представлення результатів. Такий інструментарій є адекватним меті та завданням дослідження і дозволяє отримати достовірні результати.

Результати дисертаційного дослідження відзначаються високим рівнем наукової новизни, оскільки дисертанткою сформовано цілісну систему теоретичних узагальнень, методичних підходів та прикладних рішень, спрямованих на вирішення важливої наукової проблеми – підвищення ефективності контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання в умовах зростання безпекових загроз та реалізації євроінтеграційного курсу України. Наукова новизна, зокрема, проявляється у:

- розробці багаторівневої аналітичної моделі оцінювання ефективності контролю за товарами (технологіями) подвійного використання, у межах якої поєднано факторний аналіз наднаціонального, національного та

мікрорівня із застосуванням статистичних і регресійних методів та коефіцієнта узгодженості Кендалла W;

- удосконаленні методичних підходів до оцінювання впливу інституційних, економічних та організаційних факторів на функціонування системи контролю за товарами (технологіями) подвійного використання, що дало змогу виявити явище «вертикальної деградації» стимулюючих норм на рівні підприємств та окреслити інваріантність окремих економічних бар'єрів;

- формуванні концептуальних положень інституціонального забезпечення контролю за товарами (технологіями) подвійного використання, у тому числі обґрунтуванні доцільності створення спеціалізованого єдиного державного інституту у сфері контролю за озброєннями та ТПВ, визначенні його місця в системі органів державної влади та основних напрямів взаємодії з чинними структурами;

- розробці рекомендацій щодо вдосконалення внутрішніх систем контролю на підприємствах, які здійснюють експорт, імпорт, транзит чи посередницькі операції з товарами (технологіями) подвійного використання, а також щодо залучення фінансових установ як додаткового «фільтра» ризикових операцій.

Основні положення новизни коректно відображені в дисертації та опублікованих працях здобувачки, логічно взаємопов'язані та послідовно розкриваються у структурі роботи.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення роботи полягає у розвитку сучасних уявлень про контроль за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання як про багаторівневу систему, що інтегрує міжнародні режими, національні інститути та внутрішні системи контролю підприємств. Уточнення категоріального апарату, побудова багаторівневої моделі та методичних підходів до оцінювання

впливу факторів сприяють подальшому розвитку теорії експортного контролю та економічної безпеки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що окремі наукові положення дисертації доведено до рівня конкретних рекомендацій для державних органів, бізнесу та освітньої сфери. Запропоновані підходи можуть бути використані:

- центральними органами виконавчої влади при розробці та оновленні підзаконних нормативно-правових актів у сфері експортного контролю, митного оформлення та фінансового моніторингу операцій із товарами (технологіями) подвійного використання;
- підприємствами – розробниками, виробниками, експортерами, імпортерами товарів (технологій) подвійного використання, а також логістичними й фінансовими компаніями – для побудови та вдосконалення внутрішніх систем контролю, впровадження ризик-орієнтованих процедур ідентифікації контрагентів і транзакцій;
- закладами вищої освіти – при викладанні дисциплін з контролю, аудиту, економічної безпеки, зовнішньоекономічної діяльності та пов'язаних із ними навчальних курсів.

Наявність актів упровадження та довідок з боку державних органів, підприємств та закладів вищої освіти підтверджує прикладну значущість і затребуваність результатів дослідження.

Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих працях здобувачки. За тематикою дисертації здобувачкою опубліковано низку статей у фахових вітчизняних і зарубіжних виданнях, у тому числі у виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних, а також тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій. У цих публікаціях відображено ключові результати дисертаційного дослідження – теоретичні

узагальнення, елементи наукової новизни, окремі аспекти методичного інструментарію та практичні рекомендації.

Таким чином, основні положення дисертації мають достатній рівень апробації та повно втілені в опублікованих працях здобувачки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Оцінюючи дисертаційну роботу Желізко Ю.М. загалом позитивно, вважаю за доцільне звернути увагу на низку положень, які є дискусійними або потребують додаткової деталізації та можуть бути враховані авторкою в подальших наукових дослідженнях:

1. У роботі подано порівняльну характеристику підходів до контролю за товарами (технологіями) подвійного використання в окремих країнах, однак набір розглянутих держав (поєднання прикладів із країн ЄС, НАТО та країн, що розвиваються) потребує додаткового обґрунтування. Доцільним видається чіткіше пояснити критерії відбору цих країн (участь у міжнародних режимах, схожість інституційної моделі експортного контролю з українською, структура експорту високотехнологічної продукції тощо), а також окреслити межі узагальнення отриманих висновків на ширше коло юрисдикцій.

2. Запропонована авторкою концепція формування єдиного державного інституту у сфері контролю за озброєннями та товарами (технологіями) подвійного використання, доповненого інституційними органами огляду та державними консультаційними центрами, є оригінальною та актуальною. Водночас у дисертації лише окреслено функції та повноваження ДАОВК, але недостатньо розгорнуто питання його взаємодії з чинними органами (СБУ, МЗС, Міноборони, Мінекономіки, Держмитслужби, Держфінмоніторингу). Доцільно було б детальніше проаналізувати ризики дублювання функцій, можливі конфлікти компетенцій, потребу в інтегрованих інформаційних системах та механізмах координації з урахуванням міжнародного досвіду реформування систем експортного контролю.

3. Розроблений у дисертації механізм залучення фінансових установ як додаткового «фільтра» у контролі за операціями з товарами (технологіями) подвійного використання є перспективним напрямом посилення контролю. Водночас міжнародна практика демонструє низку проблем реалізації подібних підходів (обмеженість інформації банків про фізичний рух товарів, брак спеціалізованих знань з експортного контролю, ризик надмірного регуляторного навантаження на фінансовий сектор). Було б корисно чіткіше окреслити, які саме типи операцій можуть бути ефективно виявлені банками, як розмежовується відповідальність між фінансовими установами та підприємствами, і яким чином запропонований механізм враховує зазначені обмеження.

4. У роботі справедливо наголошується на ключовій ролі внутрішніх систем контролю на підприємствах. Водночас питання практичних бар'єрів на рівні бізнесу (витратність впровадження процедур, кадровий дефіцит, відсутність усталеної культури, особливо у малому та середньому підприємстві) висвітлено порівняно стисло. Додаткове опрацювання цих аспектів, а також диференційований підхід до вимог залежно від масштабу підприємства та рівня ризику його діяльності посилили б прикладний вимір дослідження.

5. Суттєвий обсяг дисертації присвячено історичній еволюції контролю за товарами (технологіями) подвійного використання та аналізу міжнародних режимів, що створює глибокий теоретичний фундамент. Проте в умовах повномасштабної російсько-української війни та змін у практиках обходу експортного контролю було б доцільно більш розгорнуто висвітлити нові типи загроз і схем обходу (зокрема через треті країни, «сіру» логістику, поєднання класичних торговельних схем із криптофінансуванням тощо) та показати, яким чином вони інтегровані у запропоновані авторкою інструменти контролю.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер, не зменшують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та можуть бути використані здобувачкою для подальшого поглиблення наукових досліджень.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та загальний висновок. Дисертаційна робота Желізко Юлії Михайлівни «Контроль за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено важливу наукову проблему підвищення ефективності контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання в умовах безпекових викликів і євроінтеграційних процесів.

Зміст дисертації відповідає заявленій темі, галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та спеціальності 071 «Облік і оподаткування», а одержані результати мають наукову новизну та практичну значущість. Робота виконана з дотриманням вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

Враховуючи актуальність теми, достатній рівень обґрунтованості наукових положень, наявність елементів наукової новизни та практичної значущості, вважаю, що Желізко Юлія Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
та цифрового бізнесу Державного
університету економіки

і технологій

Світлана ВАСИЛЬЧАК

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 20:59:11 24.11.2025

Назва файлу з підписом: відгук Васильчак С.В..docx.asice

Розмір файлу з підписом: 26.2 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: відгук Васильчак С.В..docx

Розмір файлу без підпису: 23.4 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ВАСИЛЬЧАК СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА

П.І.Б.: ВАСИЛЬЧАК СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2229810149

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 20:59:09 24.11.2025

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000EFD0AC011B9BE205

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301

Серійний номер носія особистого ключа: 020

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.08.25 13:00